

mū-ne'e-i-uta & mū-ne'e-i-tai

E aha te tara o te mū ?

'Ei 'ōmuara'a, e mea faufa'a roa te parau nō te Mū i roto i te hi'ora'a o te Mā'ohi. 'Ē, 'oia mau, 'ua riro 'o Mū-ne'e-i-uta 'e 'o Mū-ne'e-i-tai 'ei Hiva i roto i te 'ā'ai o Hono'ura.

E aha atu ra ia te parau o taua i'a i roto i te orara'a o te mā'ohi mai āu'iu'i mai ā ? E aha te tumu i topahia ai te i'oa o teie i'a i ni'a i te tahi nau hiva i roto i te 'ā'ai o Hono'ura ?

TE MŪ 'IA AU I TE MAU IHI

IHI REO

TA'O TUPUNA : MUU [MP] : A FISH, TROPICAL PORGY (MONOTAXIS GRANDOCULIS)

Reo tahiti : muu (*Lemaître, 1973*)

Reo nu'uhiva : muu/hou (*Dordillon, 1931-32*)

Reo pa'umotu : muu (*Stimson, 1964*)

IHI NŪNA'A

« E tapa'o fa'ahiahia roa te i'a i roto i te orara'a o te Mā'ohi. E fa'ahōho'ara'a te i'a i te ta'ata 'aore rā te tahi pupu ta'ata, mai te ma'o ānei nō te ari'i. »

Saura, B. (2013). Un poisson nommé Tahiti : Mythes et pouvoirs aux temps anciens polynésiens (Tahiti, Ra'iatea, Hawaïi, Nouvelle-Zélande). Au vent des îles, 'api 102.

« E pi'ihia te tama'i i ni'a i te fenua, tama'i-tupa-uta 'e te tama'i i ni'a i te moana, e tama'i-tupa-tai. »

Henry, T. (2015). Tahiti aux temps anciens (N°1), SEO, 'api 286.

« 'Ia au i te tahi mau ta'ata tāi'a, e i'a fifi roa teie 'ia tāi'a ana'e nō te mea, e tāpuni 'oia i muri i te to'a. E i'a 'aravihi roa te mū, 'ia 'ite ana'e i te fifi, e fa'aātea 'oia iāna iho. E i'a tā'i'i ia. »

Ferrari, A. (2000). Guide des récifs coralliens : la faune sous-marine des coraux, Delachaux et Niestlé, 'api 71.

IHI ORA

MĀ'A

E mea 'amu roa te mū i te mau i'a na'ina'i 'e te mau 'apu 'oe'oe.

NOHORA'A

E piri noa 'oia i te mau to'a inaha ho'i, e vaira'a mā'a te reira nāna. E horo 'oia i te maruao 'e i te maruāpō.

Salvat, B. (1986). Encyclopédie de la Polynésie 3 : Le monde marin, Les éditions de l'alizé, 'api 97

TAIME HORORA'A

I Tuamotu mā, e tomo mai te mū nō tua i roto i te tairoto, i reira e nehenehe ai e tāi'a iāna i te 'ūpe'a. E mea 'a'o roa 'oia i te maha 'e te pae o te 'āva'e 'āpī 'e e 'itehia 'oia i ni'a i te 'iriātai, i reira e nehenehe ai e hī iāna.

Bagnis, R. (2000). Poissons de Polynésie, Editions du Pacifique, 'api 131

TE MŪ I ROTO I TE ORARA'A O TE MĀ'OHĪ

PEHEPEHE

'O Houmū tō'u i'oa i Nu'uhiva
'O Mū i Tōtaiete
Taraki'i i Ma'areva
Tara-i-o-re'a i Rurutu
'Ē, 'oia mau, 'ua rau ho'i tō'u i'oa

Te moana nui a Hiva
'O tō'u vāhi nohora'a
'Aita e pae uta
'Aore e pae tahatai
'Aore Mū-ne'e-i-uta,
'Aore Mū-ne'e i tai

'O vau teie te Hiva
Hiva nō te Moana Nui
Hinatua Mohi, 2023

Mū-ne'e-i-uta,
Mū-ne'e-i-tai,
Mū 'aravihi,
Mū huahuamatoa
Mū tenetemata.
Mū monamona
Mū minamina
'E 'ia po'ia ho'i te tama
E aha pa'i ia te rāve'a ?
'Ina'i 'oe nā'u
E pata ihoā te maire !

Rautini Opuu, 2023

FA'ATI'ARA'A PARAU

TŌTAIETE

« I te tahi po'ipo'i, 'ua hopu vau e 8 mētera i te hōhonu. Tāpiri atu ra vau i pīha'i iho i te tahi to'a rarahi. I reira, 'ua 'ite au i te tahi mū i te pīra'a mai iā'u nā te pae 'atau nō te fa'a'ati i te to'a nā muri. Tia'i atu ra vau iāna ma te mana'o e haere mai iho ā te i'a. Terā rā,a'ita te mū i fāura mai. Huri atu rā vau i muri, i reira tō'u 'itera'a i te mū, tē hi'o noa mai ra iā'u. 'Ata'ata noa atu ra vau inaha ho'i, e i'a tā'i'i ihoā teie. »

Tetuaari'i Marama, Hitia'a, Tahiti, 2023

TUAMOTU

« 'Ia pata ana'e 'oe i te mōri pata i ni'a i te mū, e'ita 'oia e hā'uti fa'ahou. E fa'aea noa 'oia. 'E 'ia tūpohe 'oe i tā 'oe mōri pata e mo'e roa 'oia. »

Hira Temataua, Fangatau, 2023

TUHA'A PAE

« I Rurutu, tē pi'ihia nei teie i'a Tara-i-o-re'a-i-uta nō te mea tē ora nei 'oia i tua 'āre'a Tara-i-o-re'a-i-tai, e ora ia 'oia i roto i te tairoto. 'Ua pi'ihia 'ei Tara-i-o-re'a, nō tōna mau tore re'are'a i ni'a i tōna tara. »

Anuuro Opuu, Rurutu, Tuha'a pae, 2023

PŪ'OHURA'A

'Ei pū'ohura'a, te vāhi 'ana'anatae i 'ō nei, 'oia ho'i, te tū'atira'a ia i ni'a i te parau pa'ari ra :
« e vai mū noa ». Mai tei tātarahia atu, e i'a māramarama teie, e 'ore e ha'uti fa'ahou i mua i te 'ati. E vai mū noa, e hi'o noa mai e tōna mata rarahi, 'oia 'e tae roa atu i te taime e nehenehe ai 'oia e tāpuni, e mo'e ihoā 'oia. 'Ua topahia ia teie Hiva i te i'oa o teie i'a nō tōna māramarama, tōna huru i mua i te 'ēnemi.

VERSION FRANÇAISE
SCANNER LE QR-CODE

Kahealani BIRET, Hinatua MOHI, Rautini OPUU

Pīahi matahiti 3 'Āma'a Reo Mā'ohi